

GARCÍA LORCA'NIN “DOÑA ROSITA LA SOLTERA”SINDA KADERİN KIZLARI MOİRA'LARIN YANSIMASI¹

THE REFLECTION OF THE MOIRAI (THE FATES) IN “DOÑA ROSITA LA SOLTERA” OF GARCÍA LORCA

Fethiye KABATAŞ KESKİN

Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu, Uygulamalı İspanyolca ve Çevirmenlik Bölümü, fethiyekabatas@hotmail.com

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 2 Mart 2021
Kabul edildiği tarih: 12 Mayıs 2021
Yayınlanma tarihi: 24 Haziran 2021

Article Info

Date submitted: 2 March 2021
Date accepted: 12 May 2021
Date published: 24 June 2021

Anahtar sözcükler

Federico García Lorca; Yunan Mitolojisi; Doña Rosita; Moirai; Ayola; Manola; Kız Kuruları

Keywords

Federico García Lorca; Greek Mythology; Doña Rosita; Moirai; Ayola; Manola; the Spinsters

DOI: 10.33171/dtejournal.2021.61.1.19

Öz

Bu çalışmada İspanyol yazar Federico García Lorca'nın “Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores” adlı oyunundaki Ayola, Manola ve Kız Kurusu kardeşler aracılığıyla Yunan mitlerinde görülen kader tanrıçaları Moira'ların nasıl yansıtıldığı incelenecektir. Adı geçen kardeşler ve kader tanrıçalarının benzerlikleri ve farklılıkları örnekler aracılığıyla ortaya konarak oyuna ne tür bir katkı sağladığının araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışmada kuramsal açıdan mitlerle ilgili olarak Carl Gustav Jung, Karl Kerényi, Mircea Eliade, Claude Lévi-Strauss ve Joseph Campbell'in fikirlerine de yer verilecektir. Söz konusu araştırmacıların mitlere dönük yaklaşımları konunun genel bir panoramasını verebilmek ve Moira'lar mitinin “Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores” oyununda nasıl yer aldığını araştırmak açısından gereklidir. Bu çalışmada ayrıca Moira kardeşlerin zaman içerisinde geçirdikleri değişimlere ve çeşitli sanat dallarındaki yansımalarına da yer verilecektir çünkü García Lorca'nın söz konusu oyunundaki kardeşler ve Moira'lar arasında sayıları gibi konularda farklılıklar da bulunmaktadır. Bu çalışmayla García Lorca'nın ilgili oyunundaki kız kardeşlerin oyundaki işlevlerinin analizi yapılarak kaderin tanrıçaları Moira'larla benzerlikleri ve farklılıklarının incelenmesi ve bu türden bir mitolojik incelemenin oyuna ne tür bir katkı sağladığının ortaya konulması hedeflenmektedir.

Abstract

In this article, it will be researched how the three Moirai of Greek myths are reflected through the Ayolas, the Manolas, and the Spinsters in García Lorca's Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores. The aim of this work is to investigate their contribution to the play by giving the examples of the similarities and the differences between The Fates and the mentioned sisters. Also, there will be references about the opinions of Carl Gustav Jung, Karl Kerényi, Mircea Eliade, Claude Lévi-Strauss, and Joseph Campbell about myths in terms of critical theory in this research. Their ideas about myths are essential to give a panorama of the subject and investigate how the myth of Moirai take place in Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores. Moreover, this study involves the alterations of Moirai sisters in time and their reflections in several fields of art because there are differences between García Lorca's sisters and of the Moirai sisters about the issues like their numbers. The aim of this research is to investigate the similarities and differences between The Moirai and the sisters of García Lorca by analysing their function in the play and to reveal what kind of contribution has this mythological criticism.

1. Giriş

Hangi yüzyıla bakarsak bakalım insanlığın ürettiği her şeyde ve en çok da edebi eserlerde mitler görülmektedir. İnsanlığın korkularına, inançlarına, düşlerine, özlemlerine ve yaşam biçimlerine dair göstergelere mitlerde rastlanmaktadır. Başka bir deyişle, insanlığın kolektif bilinçdışının bir yansıması olarak da görebileceğimiz bu mitler zaman içerisinde değişikliklere uğrasa da özünü koruyarak kendisini

¹ Makale, yazarın “Federico García Lorca'nın Mariana Pineda ve Doña Rosita la Soltera o el Lenguaje de Las Flores Adlı Oyunlarının Feminist Kuram Bakış Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

tekrardan var etmiştir. Antik Yunan Mitleri ise özellikle Batı Edebiyatı'nda birçok edebi metnin temelini oluşturmakta ve tekrar tekrar karşımıza çıkmaktadır.

Başka kültürlerde de benzer işlevlere sahip kız kardeşler ya da mitolojik karakterler bulunsa da bunlardan en bilinen kız kardeşler; Antik Yunan mitlerinde karşımıza çıkan ve zamana hükmeden “Kaderin Kızları” olarak da adlandırılan Moira'lardır. Shakespeare'in *Macbeth* adlı oyunundan Francisco Goya'nın *Átropos o Las Parcas* adlı tablosuna değin birçok eserde Kader Tanrıçaları'nın ya Antik Yunan mitlerinde anlatıldığı gibi ya da farklı şekillerde yansıtıldıkları bilinmektedir.

Dünyaca ünlü İspanyol yazar Federico García Lorca hem tiyatro hem şiir alanındaki eserlerinde klasik olanla modern olanı harmanlamış ve Antik Yunan drama, tragedy ve mitlerinin bazı örneklerini kendi eserlerinde yansıtmıştır. On yıllarca nişanlısını bekleyerek evlenmeyen Rosita'nın hikâyesinin anlatıldığı *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores (Kız Kurusu Gül Hanım)* adlı oyununda García Lorca; Ayola'lar, Mano'lar ve Kız Kuruları karakterleri aracılığıyla Moira kardeşlerin modern örneklerini yansıtmaktadır. Bu çalışmada Federico García Lorca'nın söz konusu oyununda Yunan mitolojisinde karşımıza çıkan ve Kaderin Kızları olarak da bilinen Moira'lar mitinin nasıl ele alındığı incelenecektir. İncelemede ayrıca bu mitolojik karakterlerin oyunda nasıl bir işleve sahip olduğu da araştırılacaktır.

Antik Yunan'dan günümüze yinelenen mitler

Antik Yunan'da öykü, söz ve ses gibi anlamlara sahip olan *mythos* kelimesi Homeros ve dönemin yazarlarında da karşımıza çıkmaktadır. O dönemden günümüze mitler edebiyattan resme, müzikten psikolojiye birçok farklı disiplin alanında kendini göstermiştir. Mitler üzerine akademik anlamda tartışmalar özellikle 20. yüzyıldan itibaren yoğunlaşmıştır. Miti tanımlama konusunda kimi farklılıklar bulunsa da bu alanda öne çıkan isimlerden Carl Gustav Jung, Karl Kerényi, Mircea Eliade, Claude Lévi-Strauss ve Joseph Campbell'in fikirleri çalışmamız açısından aydınlatıcı olacaktır.

Rumen araştırmacı Mircea Eliade, *Myth and Reality* adlı kitabında yakın dönemde mit kelimesinin kullanımındaki farklılığa dikkat çekerek 19. yüzyıldaki “fabl”, “uydurma” ve “kurmaca” anlamlarının yerine arkaik toplumlarda olduğu gibi “gerçek bir hikâye” anlamında kullanıldığını vurgulamıştır (1). Eliade mitleri tanımlamanın zorluğuna değinerek kutsal bir öykünün anlatıldığı mitlerle ilgili “*Doğaüstü Varlıklar'ın eylemleri aracılığıyla Evren gibi bütün gerçekliğin ya da*

gerçekliğin bir ada, bir bitki türü, özel bir insan davranışı ya bir kurum gibi bir parçasının nasıl oluştuğunu anlatır.” (5) diyerek tanımlamaktadır. Başka bir deyişle mitler gerçeklikten uzak gözükse bile insanlığın gerçeğine, yaşamlarına ve düşlerine dair izleri kendisinde taşımaktadır.

Yunan mitolojisi alanındaki modern çalışmaların öncülerinden kabul edilen Macar bilim insanı Karl Kerény, yakın arkadaşı olan ve analitik psikolojinin kurucularından Carl Gustav Jung ile yazdıkları *Introduction to a science of mythology* adlı çalışmalarında mit kelimesini tercih etmez, çünkü ona göre anlamı yanıltıcı ve belirsizdir. Onun yerine mitologem sözcüğünün daha uygun olduğunu düşünmektedir. Söz konusu eserde mitologem ve müziğin benzerliklerini vurgulayarak mitologemi bilim dilinde açıklamanın zor olduğunu çünkü “sadece mitolojik terimlerle tam olarak açıklanabileceğini” (5) savunur. *Prometheus*’u kaleme aldığı anda ise “arketip” kelimesini tercih etmesinde Jung’un çalışmalarının da etkisi olduğu belirtir ancak tercihindeki en etkili faktörün sebebi olarak batı medeniyetinde “mitolojilerin deneysel araştırmasını gerektiren her türlü olguyu ifade etmede” (15) “arketip” sözcüğünün kullanılmasını gösterir.

İsviçreli bilim insanı Jung ise arketip ve mit arasında bir ayırım yaparak “arketiplerin bireyde bilinçdışı süreçlerinin istemsiz göstergeleri” (100) olarak görüldüğünü söylerken mitlerin ise “belirsiz çağların geleneksel formlarını” konu aldığını belirtir. Ona göre mitler “günümüzdeki ilkel topluluklarda bugün bile gözlemlenebilen yerleşmiş ruhani fikirlerin ve genel durumların olduğu tarih öncesi bir dünyayı anlatırlar” (100). Ancak bu mitler “canlı bir anlama” sahiptir; çünkü insanların “kolektif bilinç dışını”² yansıttıkları rüyalarındaki düş imgelerine en yakın örnekler mitolojide görülmektedir. Özetle belirtmek gerekirse mitler, insan zihninin bilinçdışında kalan kısmını anlamlandırabileceğimiz ipuçlarını bize sunar.

Yapısalcı antropolojinin en önemli isimlerinden kabul edilen Fransız antropolog Claude Lévi-Strauss, *Mythologiques* adlı dört ciltlik eserinde mitlerin mantığı üzerine yoğunlaşır. Onun mitlere dönük çalışmaları mitin hikâyesinden çok yapısıyla ilgilidir. Mitleri anlayabilmenin yolunun bütünlüklü bir kavramayla olabileceğini savunur. Ona göre “Mitolojik hikâyeler nedensiz, anlamsız ve absürttürler veya öyleymiş gibi görünürler, ancak buna rağmen dünyanın her yerinde

² “Kolektif bilinçdışı, bilinçdışının, bireysel bilinçdışından daha derinlerden bir bölümü, bilincimizde ortaya çıktığı bilinmeyen maddedir. Onun varlığını biraz da olsa içgüdüsel davranışların gözleminden çıkarabiliriz.” (Fordham 27).

yeniden boy gösterirler” (45). Başka bir deyişle mitler, insanlık tarihinin farklı zamanlarında ve farklı toplumlarında kendilerini tekrar eder³.

Amerikalı yazar Joseph Campbell ise “Yeryüzünde ikamet edilmiş her yerde, bütün çağlarda ve her koşulda, insana ait mitler türemiştir ve bu mitler insanın vücudunun ve aklının eylemleriyle ortaya çıkan ne varsa hepsinin esin kaynağıdır.” (Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* 13) ifadesiyle mitleri tanımlamaktadır. Dolayısıyla birçok sanat eserinde mitlerin yansımaları görülmektedir. *Mitolojinin Gücü, Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler* adlı kitabında ise Campbell mitlerin yol gösterici işlevine dikkat çekerek, onların edebiyatın ve sanatın arkasında ne olduğunu öğrettiğini, insanların hayatlarına dair dersler verdiğini belirtir (Campbell, *Mitolojinin Gücü Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler* 31) Mitleri tanımlama ve isimlendirme konusundan farklı yaklaşımlar bulunmasına rağmen tüm araştırmacılarda karşımıza çıkan ortak olgu mitlerin kendilerini tekrar etmesi ve farklı eserlerde görülmesidir. Bu bakış açısıyla Antik Yunan mitolojisinde ilk örnekleri görülen Moira’ların sanatta yeniden var olması ilgi çekici bir konudur.

Moira kardeşlerin zaman içerisinde evrimi ve sanatta yansımaları

“Kaderin Kızları”⁴ isimleriyle de bilinen Moira kardeşler edebiyat ve resim gibi sanatın çeşitli alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Antik Yunan toplumu, baş tanrı Zeus ve adalet ile düzen tanrıçası olarak bilinen Themis’in kızları olan Moira kardeşlerin ölümlü insanların kaderini kontrol ettiklerine inanırdı. Söz konusu Kader Tanrıçaları’yla ilgili en eski atıflardan biri Homeros’ta karşımıza çıkmaktadır. Ancak Homeros’un anlatımında tek bir Moira bulunmaktadır ve hem ölümlü hem de ölümsüzlerin hayatlarını kontrol edebilen Moira’nın kararını baş tanrı Zeus’un bile değiştiremediği belirtilmektedir (Berens 190).

Zamanın ilerlemesiyle Moira değişime uğrar ve artık dönemin metinlerinde iki kız kardeş olarak yer alır. Patricia Monaghan’a göre Homeros’un zamanından sonra Moira’lar doğum ve ölüm ya da iyi ve kötü kaderin temsilcileridir ve sonrasında üç kız kardeşe dönüştüklerinde bile Zeus’a karşı otoritelerini kaybetmezler (328).

³ İmgesel Yapısalcılığa göre, mitlerin kalıcılığı ve insanlık için kaçınılmazlığı temelde örtmece işlevi ile ilişkilidir. Mitlerin bu niteliği, ölümlülüğün farkındalığının imgelem kapsamındaki olumsuz etkisinin hafifletilmesine yönelik çeşitli süreçleri ifade eder. Öte yandan söz konusu kavram bireyin özverili biçimde insanlık yararına çalışmasını, kendi geçici çıkarlarını aşan eserler ortaya koymasını sağlayan geleceğe yönelik dinamizmdir (İlgürel 117-119).

⁴ İngilizcede *The Fates* olarak da bilinmektedir. Türkçe kimi kaynaklarda Kader Tanrıçaları olarak da geçmektedir.

Moira'lara üç kız kardeş olarak yapılan en eski atıflardan biri Platon'un *Devlet* adlı eserindedir. Platon "Kader'in kızları Moira'larmış bunlar; beyazlar giymiş başlarında şeritler sarılıymış; Lakheisis, Klotho ve Atropos, seslerini deniz kızlarına uydurup şarkı söylüyorlarmış: Lakheisis geçmişin, Klotho bugünün, Atropos geleceğin şarkısını." (363) ifadeleriyle onları tanıtmaktadır. Bu dönemin metinlerinde üç kız kardeş olarak yer alan Moira'ların artık ölümsüzlerin hayatını değil, sadece ölümlü insanların kaderlerini kontrol ettiklerine inanıldığı görülmektedir.

Fransız tarihçi Pierra Grimal, "Parcae" ismiyle de bilinen Moira'ların, *Horae*'lerin⁵ kız kardeşleri olduğunu belirtir ve ona göre Moira'lar bir efsane olmaktan çok dünya kavramıyla ilgili yarı felsefi yarı dini bir sembol işlevini yerine getirirler (294). Bunun bir yansıması olarak Moira kardeşlere edebiyattan resme ve mimariye değin birçok sanat eserinde yer verilir. Moira'ların bu kadar farklı sanat alanında yer alması Campbell'in de vurguladığı gibi mitlerin insanlığın ürettiği her şeyde esin kaynağı olmasının bir sonucudur. Örneğin Antik Yunan ve Roma mimarisinde kabartma olarak karşımıza çıkan Moira kardeşler heykel sanatında da görülmektedir. Resimde Giovanni Antonio Bazzi'nin "Le tre Parche"sinden William Blake'in "Hecate"sine, Francisco Goya'nın "Átropos o Las Parcas"ından Friedrich Paul Thumann'ın "Three Fates"ine değin birçok tabloda "Kaderin Kızları"na atıf bulunmaktadır.

Moira kardeşlerin edebiyattaki yansımaları da oldukça geniştir. Bunlardan en bilineni William Shakespeare'in *Macbeth* adlı oyununda geçmektedir. Birçok araştırmacıya göre söz konusu oyundaki cadılar ve Moira'lar arasında benzerlik bulunmaktadır (Shamas 75). Buna benzer atıflar İspanyol edebiyatında da görülmektedir. Örneğin İspanyol dramaturg ve şair Antonio Enríquez Gómez'in bir sonesinde Moira kardeşlerden bahsedilir (Del Pilar Coucerio 452). Kader Tanrıçaları'nın farklı sanat alanlardaki eserlerde defalarca karşımıza çıkması Jung'un sözünü ettiği mitlerin insanlığın kolektif bilinçdışını yansıttığı fikrini destekler niteliktedir. Moira kız kardeşlerin etkisini gösterdiği bir başka örnek de İspanyol yazar Federico García Lorca'nın *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores* adlı oyununda da görülmektedir.

⁵ *Horae*'ler de Moira'lar gibi Zeus ve Themis'in kızlarıdır. Mevsimler olarak da bilinen bu üç kız kardeşin bitkilerin büyümesinden, düzenin sağlanmasına değin çeşitli görevleri vardır. Kimi kaynaklara göre *Horae*'ler de Moira'lar gibi iki kardeşten üç kız kardeşe dönüşmüşlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Berens.

***Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores*'de Moira kardeşlerin yansımaları**

Dünyaca tanınmış yazar Federico García Lorca'nın birçok eserinde Antik Yunan tragedyalarına ve mitlerine atıflar bulunmaktadır. Modesto Calderón Yunan mitlerinin etkisinin yazarın hem tiyatro eserlerinde hem de şiirlerinde görüldüğünü belirtmektedir (232). Bu konuda araştırma yapan Isabel Román Román, García Lorca'nın şiirlerindeki mitolojik atıfları incelemiş ve Yunan mitlerinin etkisini göstermiştir (387-405). Ayrıca Francisco Rodríguez Adrados'un da belirttiği gibi İspanyol yazar, *Yerma* adlı oyunu da dâhil olmak üzere birçok oyununda Yunan tragedyalarına gönderme yapmaktadır (51). *Eumenidler*, *Agamemnon*, *Tebaiye Karşı Yediler* gibi Antik Yunan oyunlarında görülen tragedyanın kimi özelliklerini García Lorca kendi oyunlarında da kullanmaktadır (51-60). Bu çalışmada ele alınan *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores* de bunlar arasında önemli bir yere sahiptir.

García Lorca'nın son dönem oyunlarından olan *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores* 1934 yılında yazılmış ve 1935 yılında yayınlanarak sahnelenmiştir. Oyunda nişanlısını bekleyerek on yıllarını geçiren ve Rosita'nın hikâyesi anlatılır. Annesi ve babasını kaybetmiş olan Rosita, halası ve eniştesiyle Granada'da yaşamaktadır. Aynı zamanda kuzeni olan nişanlısının babasının işlerine yardımcı olmak üzere Arjantin'de bulunan Tucumán'a gitmesi üzerine genç kızın uzun yıllar sürecek olan bekleyişi başlar. Oyun ilerledikçe Rosita'nın eniştesi vefat eder ve genç kadın halası ve evlerindeki kâhya kadın ile yaşantısını ve bekleyişini sürdürür. Oyunda yıllar boyunca Rosita'nın kendisine gelen teklifleri reddettiği ve nişanlısını beklemeyi sürdürdüğü görülmektedir. Öte yandan nişanlısı yıllar önce başka biriyle evlenmiştir ve yaşamını yitiren eniştesi ardında çok büyük bir borç bırakmıştır. Nişanlısının evlendiği ve borçları ödemek için evi satmak zorunda kalmaları gerçeklerinin ortaya çıkmasıyla oyun sona erer.

Üç perdeden oluşan ve yaklaşık olarak Rosita'nın otuz yılının gözlemlenebildiği oyunun ilk perdesinde 1885, ikincisinde 1900 ve sonuncusunda ise 1911 yıllarında geçmektedir. Araştırmacı Sumner Greenfield *Doña Rosita*'da üç rakamının birçok açıdan önemli olduğunu belirtmiş ve her bir perdenin tarihsel bir dönemi yansıttığını vurgulamıştır (313). Söz konusu dönemler oyunun baş karakteri Rosita'nın yaşantısıyla paralellik göstermektedir. Greenfield'in da belirttiği gibi 1885 ve 1910

yılları Avrupa açısından “la Belle Epoque”⁶ döneminin sona erdiği ve 1. Dünya Savaşı’nın başlangıcının yaşandığı bir sürece işaret etmektedir (313). Benzer bir şekilde Rosita’nın da oyunun her persinde yaşlandığı ve gençliğinin canlılığını yitirdiği gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle Avrupa toplumunun yaşadığı refah döneminin sona ermesi ve savaşla birlikte yıkım dönemine girmesi Rosita’nın hayatının gidişatıyla paralellik göstermektedir.

Bu araştırmanın konusu olan kız kardeşler oyunda gözlemlenen en önemli diğer karakterlerdendir. Oyunda farklı kuşakları temsil eden üç farklı kız kardeşler grubu bulunmaktadır ve farklı zaman dilimlerinde Rosita’nın evine gelerek Rosita’nın yaşantısına ve nişanlısıyla ilişkisine dair gerçekleri yansıtırlar. Oyunda ilk görülen kız kardeşler grubu Manola’lardır. Üç kız kardeş olan Manolo’ların Rosita’yla yaşıt oldukları düşünülmektedir ve “geceleri gezmeyi sevdikleri” için tüm Granada’da bu kız kardeşlerin dedikodusu yapılmaktadır. Diğer kız kardeşler grubu ikince perdede görülen Kız Kuruları’dır. Babalarını kaybettikten sonra anneleriyle birlikte yaşayan bu üç kadın yaşça Rosita’dan büyüktürler ve evlenemedikleri için *Birinci*, *İkinci* ve *Üçüncü Kız Kurusu* olarak isimlendirilmişlerdir. Maddi zorluklar yaşayan Kız Kuruları ve anneleri bunu yansıtmamaya çalışmaktadırlar. Oyundaki diğer kız grubu ise kraliyet fotoğrafçısının kızları olan Ayola’lardır. Söz konusu iki kız kardeş Rosita’dan yaşça küçüklerdir, maddi açıdan oldukça iyi bir yaşantıya sahiptirler ve oyunda Kız Kuruları’nı aşağılayan bir tutum sergilemektedirler.

Oyun boyunca farklı zamanlarda Ayola, Manola ve Kız Kurusu kardeşlerin Rosita’nın evine gelerek onu ziyaret ettikleri ve onun yaşadıklarını anlayışla karşılayarak destekleyen bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Her kız kardeş grubunun Rosita’yı destekleyen tavırları ve oyundaki kadın karakterlerin sayısının erkeklere göre oldukça fazla olması oyunun kadın kimliği üzerine kurulu olduğunu yansıtmaktadır⁷. Kadın karakterlerin çoğu söz konusu kız kardeşlerden oluşmaktadır ve onların Yunan mitlerinde karşımıza çıkan Moira kardeşlerle benzerliği bulunmaktadır (Kabataş Keskin 92). Claude Lévi-Strauss’un da belirttiği gibi “mitler

⁶ Fransızca bir terim olan “la Belle Epoque” dönemini tanımlama konusunda kimi farklılıklar bulunsa da 1870 Fransız-Alman savaşının ardından 1. Dünya Savaşı’na kadar geçen ve Avrupa açısından barış döneminin yaşandığı sürece kapsadığı düşünülmektedir. Bu dönemde birçok Avrupa ülkesinde sanayiden ekonomiye, sanattan toplumsal haklara değin birçok alanda gelişmeler gözlenmiştir.

⁷ Oyunun kadın kimliği açısından analizi için bkz. Kabataş Keskin.

dünyanın her yerinde yeniden boy gösterirler” (45) ve Moira’lar mitinin García Lorca’nın söz konusu oyununda yeniden ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Bu kız kardeşler başkarakter Rosita’nın geçmişini, bugününü ve geleceğini yansıtmaktadır. Bu durum Eliade’nin vurguladığı gibi mitlerin insanlığın gerçekliğini ve insan davranışlarını açıklamaya yarayan özelliğiyle ilgilidir. Ancak García Lorca bu kız kardeşleri kendine özgü biçimde yorumlamıştır ve Kader Tanrıçaları’nın özelliklerini bütünüyle yansıtmamaktadır. Yunan mitlerinde farklı atıflar olsa da son örneklerde bahsi geçen kız kardeşlerin sayısı üçe sabitlenmiştir. Öte yandan İspanyol yazarın oyunundaki her bir kız kardeş grubunun tek bir Moira’yı yansıttığı düşünülmektedir. Ayrıca García Lorca’nın kardeş gruplarının sayılarında da bir bütünlük görülmemektedir. Örneğin ilk perdede karşımıza çıkan ve Rosita’nın bugününü yansıtılan Manola’lar üç kız kardeştir. Benzer şekilde ikinci ve üçüncü perdeden görülen ve Rosita’nın geleceğine ışık tutan Kız Kuruları da üç kız kardeşten oluşmaktadır. Öte yandan Rosita’nın yitirdiği geçmişini yansıttığı düşünülen ve ikinci perdede yer alan Ayola kardeşler ise iki kız kardeştir. Bu oyunun kadın kimliği açısından García Lorca’nın önemli oyunlarından biri olduğu göz önünde tutulduğunda Moira’lara benzer olduğu düşünülen kız kardeşlerin sayısının fazla olması güçlü bir kadın imgesiyle de uyumludur. Sonuç olarak ise Rosita’nın zamanının farklı evrelerini gösteren üç kız kardeş grubu bulunmaktadır.

Oyunun ilk perdesinde karşımıza Manola kardeşler çıkar. Kaç yaşında oldukları özel olarak belirtilmeyen üç Manola kardeşin genç, neşeli ve hayat dolu olduğu anlaşılmaktadır. Rosita onlara “Benim güzel Manola’larım”⁸ (García Lorca 81) ifadesiyle hitap etmektedir ve onlarla vakit geçirmekten keyif aldığı ve yaşıtlarmış gibi davrandıkları görülmektedir. Ancak Rosita karakter olarak onlardan farklıdır, Manola kardeşler gezmeyi severler ve arkalarından söylenen dedikoduları pek önemsemezler. Bu açıdan Rosita onlara benzemez, örneğin onların “Geceleri severiz” (86) ifadesine “ama” (86) diyerek karşı çıkar. Öte yandan Rosita’nın onlarla dışarıya çıkması ve sohbet etmesi hepsinin gençlik döneminde yapabildikleri eylemlerdir. Bu açıdan Manola kardeşler, Moira kardeşlerden “bugünün şarkısını söyleyen” Klotho’ya benzemektedirler. Klotho nasıl ölümlülerin yaşadıkları anı kontrol ediyorlarsa Manola kardeşler de Rosita’nın gençliğini, canlılığını ve bugününü yansıtmaktadırlar. İspanyol edebiyat araştırmacısı Carlos Feal, Manola kardeşlerin başkarakterin korusu gibi davrandıklarını belirtmektedir (351). Antik Yunan tragedyelerindeki en

⁸ Bu metinde İspanyolca ve İngilizce’den yapılan atıfların çevirisi, makale yazarı tarafından yapılmıştır.

temel unsurlardan biri olan koronun Manola kardeşler aracılığıyla oyunda tekrar görülmesi ve başkarakterin yaşadıkları ana dair ifadeler kullanmaları Moira kardeşlerden Klotho'ya benzedikleri tespitini kuvvetlendirmektedir.

Manola kardeşlerin oyundaki ilk sözleri de onları tanımlamak açısından önemlidir. İlk sözlerinin sanki tek bir kişiye aitmiş gibi olduğu gözlenmektedir. Örneğin Rosita'nın evine girdiklerinde havanın sıcaklığıyla ilgili her biri "Of" (García Lorca 53) diyerek birbirlerinin sözlerini tekrar ederler. Bu davranış şekli diğer tutumlarıyla birlikte ele alındığında, üçünün bir bütün olarak belli bir bakış açısını yansıttığını göstermektedir. Manolar'la ilgili en önemli ifadelerden biri gene ilk perdede Rosita'nın onlarla ilgili dedikoduları aktardığı halk şarkısını söylediğinde görülmektedir. Halk şarkısında Manola'ların Granada'da Elvira Caddesi'nde karanlıkta yürüdükleri ve sevgilileriyle buluştukları iması bulunmaktadır. Araştırmacı Catherine Nickel'a göre söz konusu halk şarkısı aracılığıyla Rosita, o anki durumunu yansıtan ve gerçekleştiremediği cinsel arzularını anlatır (526). Bir bütün olarak Manola kardeşler ve Rosita'nın ilişkisi incelendiğinde karakter yaklaşımı olarak her ne kadar farklılıklar olsa da hem sahip oldukları gençliğin vurgulanması hem de Rosita'nın arzularını anlatması göz önünde tutulduğunda Manola'ların Rosita'nın şimdiki durumunu yansıttığı düşünülmektedir.

Oyunda karşımıza ikinci sırada çıkan bir diğer kız kardeşler grubu Kız Kuruları'dır. Kız Kuruları yaşça Rosita'dan büyüktürler ve yazar tarafından kendilerine Manola kardeşlerde de olduğu gibi özel bir isim verilmez. Her ne kadar Rosita onlara "¡Amor!, ¡Caridad!, ¡Clemencia!" (García Lorca 114) yani "Aşk, Yardımsever ve Merhamet" şeklinde seslense de oyunda "Kız Kurusu" kelimeleriyle ifade edilir. İsimlerinin anlamları Rosita'nın gelecekte daha yardımsever bir insana dönüşeceği habercisidir, ayrıca kız kurularının ziyareti üçüncü perdede olacakları işaret etmektedir (Brakel 221). Kız Kurusu kardeşlerin oyundaki ilk sözleri de Manola kardeşlerinkine benzer bir işlev göstermektedir. Her biri Rosita'ya "Mutluluklar" (García Lorca 64) diyerek genç kızın isim gününü⁹ kutlarlar ve üç ayrı bireyden ziyade bir kişi gibi davranırlar.

⁹ İsim günü Hristiyan Katolik geleneğinde bulunan bir inançtır. İspanyolca oyun metninde "Día su santa" olarak geçen gün, kişinin adının aldığı aziz ya azizelerle ilgilidir. Söz konusu dini kişilerin anıldıkları kendilerine ait özel bir gün bulunmaktadır. Örneğin Rosa de Lima (Azize Rosa) bayramı 30 Ağustos'tur. Dönemin İspanya'sında da etkisi görülen bu geleneğe göre kişinin adını aldığı aziz ya da azize gününde kutlama yapılmaktadır.

Anneleriyle birlikte Rosita'nın evine ziyarete gelen üç "Kız Kurusu" kardeşin oyundaki en önemli özelliği evlenememiş olmalarıdır çünkü onların durumu Rosita'yı bekleyen geleceğin nasıl olacağına dair ipuçları sunar. Bu açıdan Kız Kurusu kardeşler geleceği kontrol eden Atropos'a benzemektedirler. Bunun örneği olarak ikinci perdedeki "Çiçeklerin söyledikleri" isimli şarkıyı kimlerin söylediğine bakmak gereklidir. İkinci perdede Kız Kuruları'ndan sonra Rosita'dan on beş yaş küçük olan Ayola kardeşler ziyarete gelir ve hep birlikte oturmaktadırlar. Ancak şarkıyı Rosita, Hala, Kız Kuruları ve onların anneleri söyler, Ayola'lar söylemez, çünkü Rosita'nın geleceği Kız Kuruları'nınki gibi olacaktır yani evlenemeyecektir. Bu konuya da değinen Catherine Nickel'e göreyse Rosita'nın bu şarkıya katılması, perdenin sonunda aslında onu bir "evde kalmış" bir kıza dönüştürecek evlilik teklifini kabul edeceğinin habercisidir (525). Ayrıca Kız Kuruları'nın kötü olan ekonomik durumları, gelecekte Rosita ve halasını zorlukların beklediğine işaret eder. Yıllarca nişanlısını bekleyen Rosita, oyunun ilerleyen kısmında nişanlısının evlenmiş olduğunu ve kandırıldığını öğrenir. Eniştenin ölümünden sonra büyük bir borçla karşı karşıya kalan Hala evini satmak zorunda kalır. Bu örnekler incelendiğinde Kız Kuruları'nın içinde buldukları hem maddi durum hem de yaşadıkları yalnızlık Rosita'nın geleceğinin nasıl olacağını göstermektedir. Bu örnekleri, Cambell'in de belirttiği gibi mitlerin insan hayatlarına dair yol gösterici özelliğinin bir sonucu olarak da yorumlamak mümkündür.

Oyunda karşımıza çıkan bir diğer kız kardeş grubu Ayola kardeşlerdir. Kız Kurusu kardeşlerin ziyaretinin ardından Ayola kardeşler Rosita'nın yanına gelirler. Ayola kardeşler diğerlerinden farklı olarak iki kız kardeştir ancak işlevleri açısından diğerlerinden farklı değillerdir. Diğer kız kardeşlerde görülen söylem bütünlüğü Ayola'larda da görülmektedir, örneğin ikinci perdede neden güldüklerini anlatırken birbirlerinin yarım kalan cümlelerini tamamlarlar:

Birinci Ayola: Gülüyoruz çünkü buraya gelmeden önce...

İkinci Ayola: Bunun ayağı takıldı ve neredeyse takla atacaktı...

Birinci Ayola: Ve ben de... (Gülüşürler) (García Lorca 124).

Bu konuşmaları iki kız kardeşin tek bir birey gibi davrandıklarının ve tek bir perspektifi yansıttıklarının göstergesidir. Ayola kardeşler Rosita'dan yaşça küçüktür ve onun gençliğine dair olgulara ışık tutarlar. Örneğin Rosita nişanlısının yüzündeki yara izini hatırlamazken Ayola kardeşler bunu ve Rosita'nın nişanlısıyla geçmişine dair bazı detayları ona hatırlatırlar. Bu göz önünde tutulduğunda Ayola kardeşler geçmiş kontrol eden Lakhesis'in özelliklerini yansıtır.

Oyunda Ayola kardeşlerin Kız Kuruları'nı evlenemedikleri için küçük gördükleri ve maddi durumlarından dolayı aşağıladıkları izlenimi okuyucuya hissettirilir. Örneğin gene Kız Kuruları'yla dalga geçtiklerinin imasının yapıldığı bir sahneyle ilgili "Gülmemek için kendilerini tutan Ayola'lar bir anda kahkahalarını tutamazlar. Sırtı Kız Kuruları'na dönük olan Rosita da güler ama kendine hâkim olur." (García Lorca 123) ifadesi Rosita'nın kendisini onlarla gülecek kadar yakın ama kendisini tutabilecek kadar da olgun hissettiğini göstermektedir. Arthur Brakel'e göre "Ayola'lar henüz kendisini onlarla tanımlayabilen ve Kız Kuruları'yla dalga geçebilen Rosita'yla birlikte eğlenebilir ve ona eşlik edebilirler" (208).

Ayola kardeşlerin ekonomik durumu ise Rosita'nın geçmişini yansıtmaktadır. Kraliyet fotoğrafçısının kızları olan Ayola'lar maddi durumlarının ne kadar iyi olduğu ve babalarının sahip olduğu konumun önemi Rosita'nın halası tarafında da vurgulanır. García Lorca onları; "Rosita'yı neşeyle selamlayan Ayola'nın kızları girerler. Dönemin abartılı modasına uygun pahalı giysilerle girerler." (121) ifadeleriyle tanıtır. Ayola kardeşlerin giyimi ilk perdede Rosita'nunki gibidir ve onun geçmişini yansıtır. Öte yandan oyun ilerledikçe Rosita'nın giydiği kıyafetler soluklaşmaya ve canlılığını yitirmeye başlar. Zenginliklerine dönük yapılan bir diğer vurgu misafirlere yapılan ikram konusunda da görülmektedir. Kız Kurularının ikram edilen yiyecekleri yemek için iştahlı oldukları vurgulanırken, Ayola kardeşlerin kendi evlerinde çok fazla yemek yemiş oldukları belirtilir. Bu durumda Ayola kardeşleri maddi durumu Rosita'nın geçmişini, Kız Kurusu kardeşlerinki ise geleceğini yansıtan örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Carl Gustav Jung'dan Karl Kerényi'ye, Mircea Eliade'ye Claude Lévi-Strauss'a ve Joseph Campbell'e değin fikirlerini incelediğimiz araştırmacılar mitlerin kendilerini yeniden ürettiklerini ve bunun birçok örneğinin sanat eserlerinde görüldüğünü vurgulamışlardır. İnsanlığın kolektif bilinç dışını yansıtan mitler birçok alanda olduğu gibi edebiyatta da kendini göstermektedir. Batı edebiyatının temelinde ise Antik Yunan Mitleri önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlığın kaderini kontrol ettiklerine inanılan ve Yunan mitolojisinde yer alan Moira kardeşlerin sanat alanındaki yansımaları oldukça ilginçtir. Söz konusu kız kardeşlerin edebiyat alanında da evrim geçirerek kendilerini yeniden var ettikleri gözlemlenmiştir.

İspanyol yazar Federico García Lorca'nın eserlerinde Yunan mitlerinin ve tragediyalarının etkisi birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu çalışmada ise *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores* adlı oyununda Moira kardeşlerin nasıl

yansıtıldığı ele alınmıştır. Oyunda bulunan her üç kız kardeş grubunun davranışları ve tutumları; Yunan mitlerinde geçen Moira kardeşlerin modern örnekleri olarak görülmektedir.

İlk perdede görülen Manola kardeşler başkarakter Rosita'nın şimdiki zamanını yansıtmaktadırlar. Rosita'nın gençlik enerjisinin ve arzularının dışa vurumu olarak Manola kardeşlerin Moira kardeşlerden bugünü kontrol ettiği düşünülen Klotho'yla benzerlikleri bulunmaktadır. İkinci perdede karşımıza çıkan Kız Kuruları aynı kendileri gibi evlenemeyecek olan Rosita'nın geleceğine dair olacakların öngörüsünü okuyucuya verirler. Atropos'un modern bir örneği olan Kız Kuruları'nın ekonomik durumlarının da Rosita'nın fakirleşeceğinin habercisi olduğu gözlemlenmiştir. Kız Kuruları'nın ve annesinin yaşadığı ekonomik zorlukları, Rosita'nın ve halasının da eniştesini kaybettiklerinde yaşamak zorunda kalması bu geleceğin gerçekleştiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Oyunun ikinci perdesindeki Ayola kardeşler ise Moira kardeşlerden Lakhesis'e benzemekte ve Rosita'nın gençliğini yani geçmişini yansıtmaktadırlar. Ayola kardeşlerin zenginliği bunun örneklerinden birini olarak gözlemlenmiştir. Kraliyet fotoğrafçısının kızları olarak Ayola'ların kıyafetleri Rosita'nın gençliğinde giydikleriyle benzerlik göstermektedir.

İncelememizde ayrıca García Lorca'nın *Doña Rosita la Soltera o el lenguaje de las flores* adlı oyunundaki kız kardeşlerinin sayısal olarak Moira kardeşlerden farklı olduğu görülmüştür. Ancak her kardeş grubunun söylemleri ve konuşmaları incelendiğinde tek bir kişi davrandıkları ve aslında her bir kardeş grubunun bu özelliğiyle de Moira'lardan birini yansıttıkları tespit edilmiştir. Manola kardeşlerin birbirinin sözünü tamamlayan bir koro gibi bir işleve sahip olmaları bunun örneklerinden biridir. Bir bütün olarak bakıldığında Federico García Lorca'nın incelenen oyununda söz konusu kız kardeşleri Moira kardeşlerin modern bir versiyonu olarak yorumlamak mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

- Adrados, Francisco Rodríguez. "Las tragedias de García Lorca y los griegos." *Estudios clásicos* 31.96 (1989): 51-64.
- Berens, E. M. *The Myths and Legends of Ancient Greece and Rome*. Andrews UK Ltd., 2011. Web. 25 Mart 2019.
- Brakel, Arthur. "Las visitas en Doña Rosita la soltera: ¿Ambientales o reflejos?" *Romance Notes* 48.2 (2008): 205-213.

- Campbell, Joseph. *Mitolojinin Gücü, Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler*. Çev. Zeynep Yaman. İstanbul: MediaCat, 2007.
- . *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Kabalıcı, 2013.
- Del Pilar Couceiro, María. “Vigencia de los personajes trasmundales grecolatinos en la poesía bajomedieval y renacentista (I). Las Parcas” *Literatura Medieval y Renacentista en España, Líneas y pautas*. Salamanca: Seminario de Estudios Medievales y Renacentistas, 2012. 451-464.
- Eliade, Mircea. *Myth and Reality*. Trans. Willard R. Trask. New York: Harper & Row, 1975.
- Feal, Carlos. ““Querer y no encontrar el cuerpo”: Doña Rosita la soltera de Lorca” *Anales De La Literatura Española Contemporánea* 33.2 (2008): 347-372.
- Fordham, Frieda. *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. Çev. Aslan Yalçın. İstanbul: Say, 2015.
- García Lorca, Federico. *Doña Rosita la soltera o el lenguaje de las flores*. Ed. Luis Martínez Cuitiño, Madrid: Austral, 2010.
- Greenfield, Sumner. “Doña Rosita la soltera y la poetización del tiempo” *Cuadernos Hispanoamericanos, Homenaje a García Lorca* 433-434 (1986): 311-318. Web. 20 Mart 2019.
- Grimal, Pierre. *The Dictionary of Classical Mythology*. Çev. A. R. Maxwell-Hyslop. New York: Basil Blackwell Publisher, 1986.
- İlgürel, Mehmet. “Edebiyatta İmgesel Yapısalcı Mitos Çözümlemesinin Ana Hatları ve Arjantin Edebiyatından Bir Örnekleme”. *Dil Dergisi* 169.1 (2018): 111-142.
- Jung, Carl Gustav ve Karl Kerényi. *Introduction to a Science of Mythology: The Myth of the Divine Child and the Mysteries of Eleusis*. Trans. R. F. C. Hull. London: Routledge & Kegan Paul, 1951.
- Kabataş Keskin, Fethiye. *Federico García Lorca'nın Mariana Pineda ve Doña Rosita la Soltera o el Lenguaje de Las Flores Adlı Oyunlarının Feminist Kuram Bakış Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans. İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Kerényi, Karl. *Prometheus, İnsan Varoluşunun Arketip İmgesi*. Çev. Tacıbaht Türel. İstanbul: Pinhan, 2012.
- Lévi-Strauss, Claude. *Mit ve Anlam*. Çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: İthaki, 2013.

Monaghan, Patricia. *Encyclopedia of Goddesses and Heroines*, California: New World Library, 2014. Web. 13 Mart 2019.

Nickel, Catherina. "The Function of Language in García Lorca's Doña Rosita la soltera" *Hispania* 66.4 (1983): 522-531.

Platon. *Devlet*. Çev. Sabahattin Eyüpoğlu ve M. Ali Cimcoz. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2019.

Román Román, Isabel. Los mitos clásicos en la poesía de Federico García Lorca. *Anuario de Estudios Filológicos* 26 (2003): 387-405.

Shamas, Laura Annawyn. *"We Three": The Mythology of Shakespeare's Weird Sisters*, New York: Peter Lang, 2007.

Summary

The myths have many effects in human life and there are many examples of them in the production of humanity. They reflect the dreams and fears of humanity and these reflections can be seen, especially in literature. Myths also can be regard as the representations of the collective unconscious.

In this study, firstly it is investigated the definition of myth of different researchers. There are many approaches about defining myth and the ideas of Carl Gustav Jung, Karl Kerényi, Mircea Eliade, Claude Lévi-Strauss and Joseph Campbell are very important about this issue. For instance, according to Eliade, myths tell how a reality comes into existence through "Supernatural Beings". On the other hand, one of the important founders of modern studies of Greek mythology Kerényi thinks the word "myth" is equivocal for his study and offers "mythology". Although their points of view are different about the definition, all of them agree on the effect of myth in human life. They indicate that the myths reflect the human life in a manner symbolically. Furthermore, it can be observed from many works of art that myths repeat themselves. Especially the Greek Myths affect many texts of Western Literature.

According to many scholars, the roots of Western literature can be found in The Greek Myths. The three Moirai or The Fates is one of the examples of that and in Greek mythology it is considered that they control the human life from beginning to end. In some ancient myths their numbers are not stable but in the end their number fixes at three. The control of past belongs to Clotho, the present's is held by Lachesis and the future is the property of Atropos. So, it is interesting to investigate their

function, recreation, and visibility in art. As a result of that, in this study it is explored their roots in Greek mythology and their reflection in art.

Spanish dramatist Federico García Lorca is familiar with Greek Drama and as a consequence of that there are several references to not only drama but also mythology of Ancient Greek in his drama and poetry. In the third part of this essay, it is argued that the reflection of the Moirai in *Dona Rosita the spinster* of García Lorca. This play is about a girl whose name is Rosita and she cannot get married because of waiting her disloyal fiancé. In the play, there are three groups of sisters, and they visit her house during the play. They are called as the Ayolas, the Manolas and the Spinsters and according to our study it is considered that these sisters have a reflection of the three Moirai.

Hence, their differences and similarities are examined, and the examples of the play are shown in accordance with this point of view. In this research, it is observed that the Manolas as a modern version of Lachesis reflect the present of the protagonist. Although the approach of Rosita is different from the Manolas, they have some features in common such as their desire or excitement of their youth. It is examined that the Manolas have a function that indicates the present of Rosita. The Spinsters as a contemporary version of Atropas illustrate the bad fate that waits for Rosita. She turns into a “spinster” like them. Even their dresses and financial conditions imply that Rosita would have the similar difficulties. Also, the Ayolas as a transformation of Clotho has a reminiscent objective because they express the absent youth of Rosita as an echo of past. The exaggerated dresses of the Ayolas shows their wealth. Their economic conditions resemble the ones that Rosita and her aunt had previously.

Consequently, it is observed in the play that although the sisters of García Lorca have some features that are different from the Moirai, they reflect the three Moirai and their function is very similar to them. Their number is not the same as the Greek Myths. It is possible to indicate that their number evolves in García Lorca’s play. On the other hand, they have a significant role on the past, present and future of the protagonist. In *Doña Rosita the spinster* it is observed that all the sisters have a purpose indicating different period of Rosita. Considering all, it is possible to interpret the sisters of García Lorca as the modern versions of the three Moirai.